

EFFEKTIVITEIT VAN DE GEEF ME DE 5 BASISCURSUS

Wetenschappelijk onderzoek

In dit rapport worden de wetenschappelijke bevindingen beschreven betreffende de effectiviteit van de Geef me de 5 Basis cursus. Uit de resultaten op een kleine populatie blijkt dat zowel het welbevinden van de ouders als het functioneren van het gezin en de opvoedkwaliteiten van de ouders sterk toenemen.

Dr. Fabienne Naber

6/6/2018

Erasmus Universiteit Rotterdam

EFFECTIVITEIT VAN DE GEEF ME DE 5 BASISCURSUS

Samenvatting

Bij een aantal gemeenten is de Geef me de 5 Basis cursus gegeven aan ouders van kinderen met autisme. Door middel van de cursus krijgen ouders kennis over autisme en tools die helpen om te gaan met de dagelijkse problemen in het opvoeden van een kind met autisme.

De effectiviteit van de oudercursus is onderzocht met behulp van vragenlijsten en gedragsobservaties tussen ouder en kind voorafgaande aan en na afloop van de oudercursus.

De Geef me de 5 Basis cursus leidt al op korte termijn tot significante verbetering van ouder-kind interacties, betere opvoedkwaliteiten van de ouders, meer positieve ervaringen in het opvoeden en minder gezondheidsklachten van de ouders. De cursus bestaat uit vier lesdagen, verspreid over vier maanden.

De Geef me de 5 Basis cursus preventief geven aan gezinnen met een kind met autisme zou kunnen leiden tot minder stress bij de ouders, minder gedragsproblemen bij het kind en uiteindelijk betere maatschappelijke participatie van het hele gezin.

Uit het onderzoek blijkt dat de Geef me de 5 Basis cursus leidt tot een betere kwaliteit van ouder-kind interacties, meer positieve opvoedervaringen bij de ouders en minder gezondheidsklachten.

EFFECTIVITEIT VAN DE GEEF ME DE 5 BASISCURSUS

Geef me de 5 Basis cursus

Op verzoek van een aantal gemeenten is de Geef me de 5 Basis cursus gegeven aan ouders van kinderen met autisme. Door middel van de cursus krijgen ouders meer informatie over wat autisme precies is en waar zij in de opvoeding tegenaan kunnen lopen. Ouders krijgen tijdens de cursus tools aangereikt om de interactie met hun kind positiever te laten verlopen en minder probleemgedrag te ervaren.

Het opvoeden van een kind met autisme wordt door ouders als zwaarder ervaren vergeleken met het opvoeden van een kind zonder ontwikkelingsstoornis of kinderen met andere ontwikkelingsstoornissen. Dit heeft te maken met de aard van de stoornis. Autismen is een informatieverwerkingsstoornis. De problemen in informatieverwerking spelen in het gehele functioneren van het kind een rol. Als ouders zich bewust zijn van dit informatieverwerkingsprobleem, kunnen zij op een andere manier gaan communiceren met hun kind waardoor de informatie op een meer duidelijke en gestructureerde manier wordt overgebracht.

Kinderen met autisme ervaren veel stress vanwege de vele onduidelijkheden waar ze dagelijks tegenaan lopen. Deze stress ligt ten grondslag aan de

probleemgedragingen die veel kinderen met autisme vertonen. Ouders rapporteren dit probleemgedrag van de kinderen als belangrijkste factor voor de ervaren opvoedbelasting. Door aanpassing in het gedrag van ouders in communicatie en interactie met het kind, zal het kind meer duidelijkheid krijgen en hierdoor minder stress ervaren. Verminderde stress resulteert in minder probleemgedrag van het kind, waardoor ook de opvoedbelasting van de ouder zal afnemen.

In het onderzoek naar de effectiviteit van de Geef me de 5 Basis cursus zijn zowel vragenlijsten met betrekking tot opvoedbelasting als ouder-kind-interacties meegenomen

Onderzoek

Om de effectiviteit van de oudercursus te onderzoeken is aan de ouders gevraagd of ze vrijwillig wilden meewerken aan het onderzoek. Het wetenschappelijk onderzoek bestond uit twee delen: vragenlijsten en gedragsobservaties. Ouders is gevraagd om tweemaal een vragenlijst in te vullen met betrekking tot de opvoedbelasting die zij ervaren met hun kind met autisme. De vragenlijst die is afgenomen, is de OBVL (Opvoed Belasting Vragenlijst). In deze vragenlijst worden zowel positieve als negatieve opvoedervaringen als ook gezondheidsklachten van de ouders uitgevraagd met betrekking tot hun kind met autisme.

Aangezien de ouders zich bewust waren van het krijgen van de interventie bestaat er een kans dat de vragenlijsten bij de nameting positiever worden ingevuld vanwege het effect van het krijgen van hulp. Naast de vragenlijsten is er dan ook gekeken naar gedrag van de ouders in interactie met hun kind voorafgaande aan en na afloop van de cursus. Waar vragenlijsten nog 'sociaal wenselijk' ingevuld zouden kunnen worden, is dat in gedrag minder makkelijk uit te voeren.

Het gedrag is geobserveerd aan de hand van een tweetal huisbezoeken waarbij de onderzoekers een interactie tussen ouder en betreffende kind filmde. Deze 15 minuten durende interactie bestond uit drie taken; twee spelopdrachten en een kort gesprekje. De huisbezoeken vonden plaats voorafgaande aan de oudercursus en na afloop van de oudercursus. Tijdens de interacties is de 'autisme-sensitiviteit' van de ouders ten opzichte van het kind met autisme gemeten aan de hand van de EAS (Emotional Availability Scales).

Verwacht wordt dat de oudercursus zal leiden tot positievere houding ten opzichte van het gedrag van het kind. Door de cursus worden ouders zich meer bewust van de informatieverwerkingsproblemen die hun kind dagelijks ervaart. Onderzoek toont aan dat de aanpassingen van het kind iets langer op zich laten wachten. Er moet eerst een langdurigere verandering in gedrag van ouders optreden, voordat er een duidelijke verandering/aanpassing in het gedrag van het kind wordt gezien.

Resultaten

Resultaten Vragenlijst onderzoek

De OBVL is opgedeeld in drie aspecten: positieve en negatieve ervaringen in de opvoeding en gezondheidsklachten van de ouder. De vragenlijst voorafgaande aan

het onderzoek is vergeleken met de vragenlijst na afloop van het onderzoek. Bij deze analyses wordt per ouder-kindkoppel gekeken naar mogelijke veranderingen.

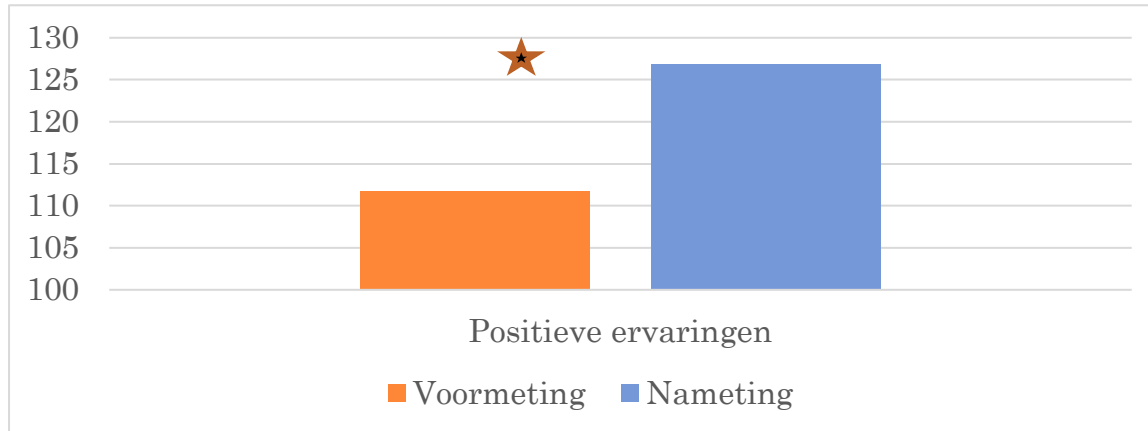
Daarnaast zijn er groepsvergelijkingen gedaan voor en na de cursus. De gemiddelde waarden van de groepen, evenals de spreiding binnen de groep (SD) zijn weergegeven in tabel 1.

Tabel 1. Overzicht gemiddelde score op vragenlijsten voorafgaande aan en na afloop van de Geef me de 5 Basis cursus

	Gemiddelde (SD) 1		Gemiddelde (SD) 2	
Positieve ervaringen	111,67	(11.53)	126,83	(9.38)
Negatieve ervaringen	85,00	(14.53)	83,00	(8.02)
Gezondheidsklachten	38,50	(5.35)	35,17	(4.83)

Positieve opvoedervaringen

Uit analyses met betrekking tot de positieve ervaringen van ouders in het opvoeden blijkt dat de ouders na afloop van de cursus aangeven de interactie met hun kind significant positiever te ervaren ($p=.027$) (zie figuur 1).

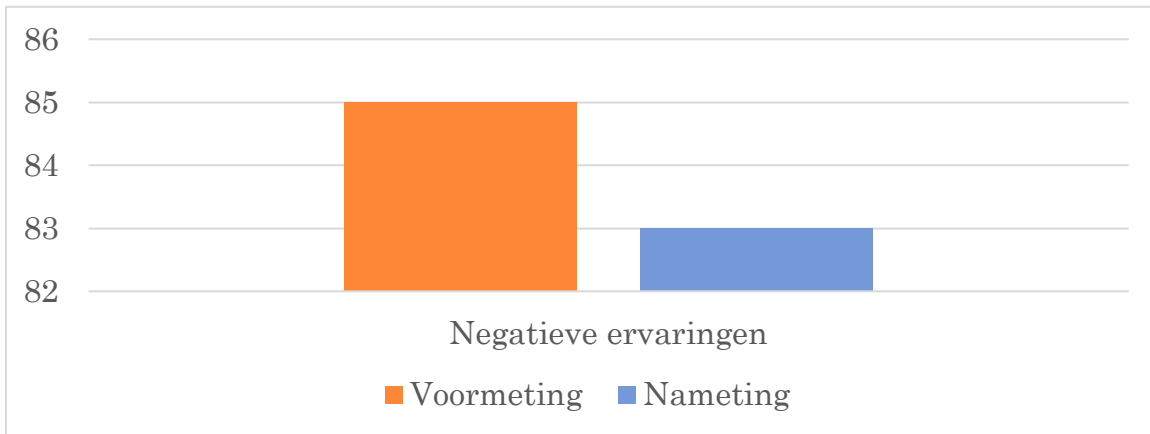
Figuur 1. Positieve opvoedervaringen van ouders voorafgaande aan en na afloop van de Geef me de 5 Basis cursus

Als er gekeken wordt naar veranderingen in positieve ervaringen over de hele groep blijkt dit effect nog sterker ($p<.01$).

Negatieve opvoedervaringen

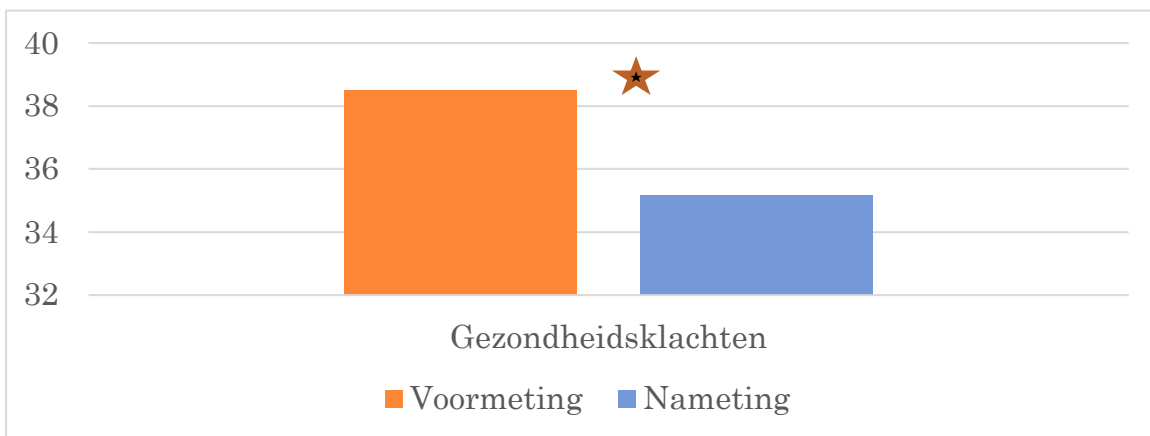
Uit analyses met betrekking tot de negatieve ervaringen van ouders in het opvoeden blijkt dat er binnen ouder-kindkoppels geen significant verschil wordt gevonden

($p > .05$) (zie figuur 2). Groepsanalyses laten echter wel een duidelijk significant verminderde hoeveelheid negatieve ervaringen zien ($p < .01$).

Figuur 2. Negatieve opvoedervaringen van ouders voorafgaande aan en na afloop van de Geef me de 5 Basis cursus

Wat betreft gezondheidsklachten blijkt dat ouders na afloop van de cursus significant minder gezondheidsklachten rapporteren ($p = .028$) als er gekeken wordt binnen elk ouder-kindkoppel (figuur 3). Dit effect is nog sterker als er over de hele groep gekeken wordt; de gezondheidsklachten van ouders na afloop van de cursus zijn significant minder dan voorafgaande ($p < .01$).

Figuur 3. Gezondheidsklachten van ouders voorafgaande aan en na afloop van de Geef me de 5 Basis cursus

Uit de analyses van de vragenlijsten over opvoedbelasting blijkt dat ouders voorafgaande aan de cursus een behoorlijke opvoedbelasting aangeven. Na afloop van de cursus blijkt dat positieve opvoed-ervaringen sterk toenemen en gezondheidsklachten sterk afnemen.

Resultaten Ouder-kindinteractie

Resultaten met betrekking tot ouder-kindinteractie, gemeten met behulp van de EAS, tonen aan dat de oudercursus leidt tot een sterke verbetering van de kwaliteit van interactie tussen ouder en kind.

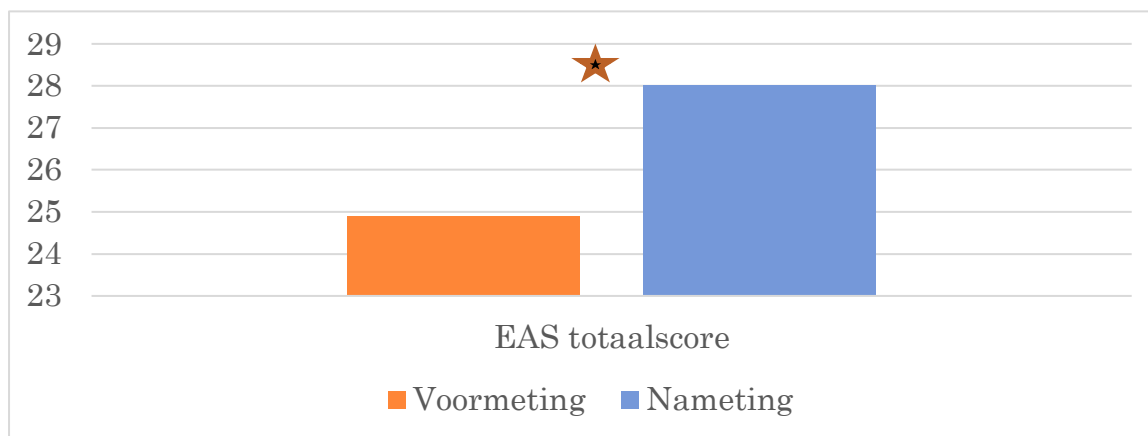
De gemiddelden van de gemeten interacties voorafgaande aan en na afloop van de oudercursus zijn weergegeven in tabel 2.

Tabel 2. Overzicht gemiddelde score op ouder-kindinteractiekwaliteiten voorafgaande aan en na afloop van de Geef me de 5 Basis cursus

	Gemiddelde (SD) 1		Gemiddelde (SD) 2	
EAS totaal	24,89	(3,08)	28,00	(2,89)
EAS ouderschalen	16,44	(2,43)	18,28	(1,67)
EAS kindschalen	8,44	(0,84)	9,72	(1,23)

Resultaten totale kwaliteit Ouder-kindinteractie

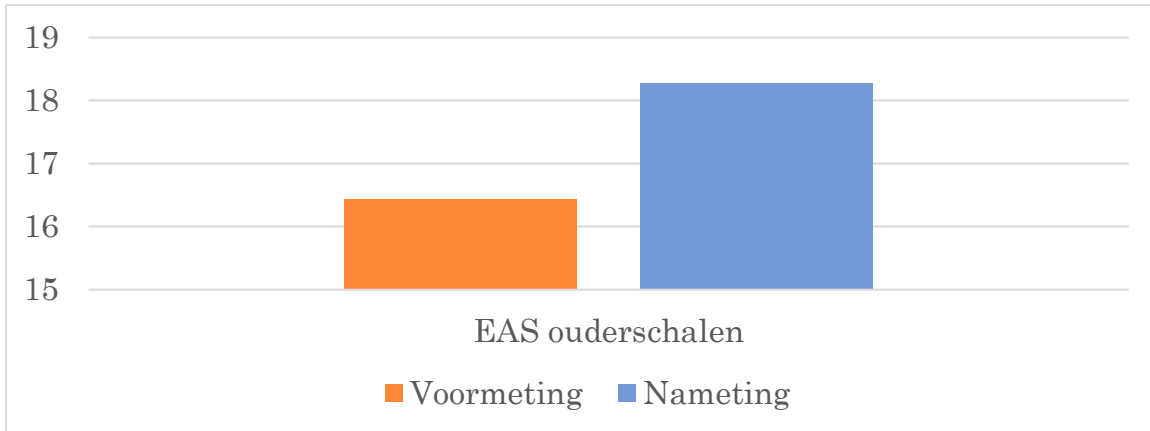
Uit totaalscores blijkt dat de kwaliteit van ouder-kindinteracties toeneemt door het volgen van de oudercursus. Binnen de ouder-kindparen neemt de kwaliteit van de interactie significant toe ($p=.005$) (zie figuur 4). Als er gekeken wordt naar de totaal gemiddelden van de groep voor en na het volgen van de oudercursus blijkt dat de kwaliteit van interactie in totaal is verbeterd ($p=.004$).

Figuur 4. Gemiddelde scores van kwaliteit van ouder-kindinteractie voorafgaande aan en na afloop van de Geef me de 5 Basis cursus

Resultaten kwaliteit interactie vanuit de ouder

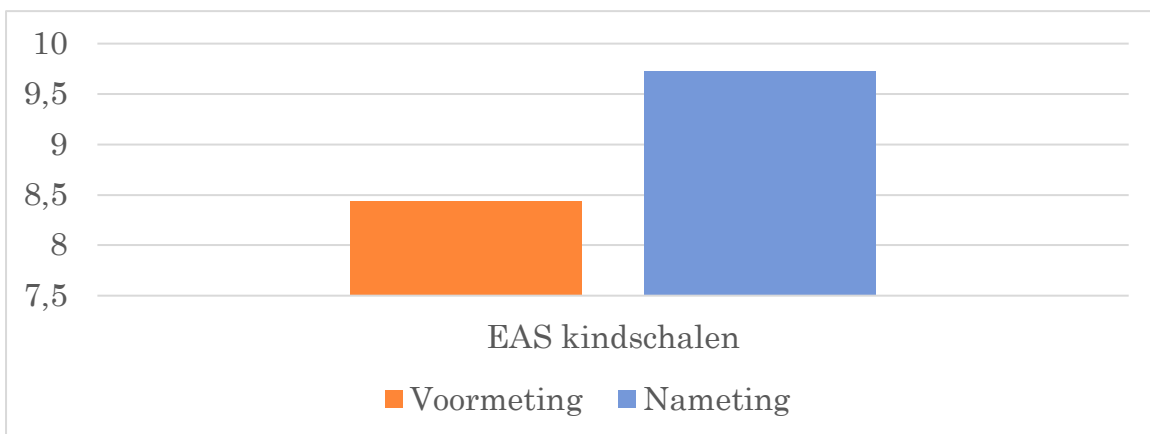
Uit totaalscores blijkt dat de kwaliteit van de ouder tijdens de interactie sterk toeneemt ($p=.062$) (zie figuur 5). Als er gekeken wordt naar de totaalgemiddelden van de groep voor en na het volgen van de oudercursus blijkt dat de kwaliteit in totaal significant is verbeterd ($p=.005$).

Figuur 5. Gemiddelde scores van kwaliteit van de ouder tijdens de ouder-kindinteractie voorafgaande aan en na afloop van de Geef me de 5 Basis cursus

Resultaten kwaliteit interactie vanuit het kind

Uit totaalscores blijkt dat de interactie vanuit het kind verbetert, alhoewel dit niet significant is binnen de specifieke ouder-kindkoppels (zie figuur 6). Als er gekeken wordt naar het totaalgemiddelde van de groep kinderen voor en na het volgen van de oudercursus door de ouders blijkt dat de kwaliteit in totaal wel significant is toegenomen ($p=.005$).

Figuur 6. Gemiddelde scores van interactie vanuit het kind tijdens de ouder-kindinteractie voorafgaande aan en na afloop van de Geef me de 5 Basis cursus

Eindconclusie en aanbevelingen

De Geef me de 5 Basis cursus leidt al op korte termijn tot significante verbetering van ouder-kindinteracties, betere opvoedkwaliteiten van de ouders, meer positieve ervaringen in het opvoeden en minder gezondheidsklachten van de ouders.

Ondanks de relatief kleine groep participanten zijn de effecten van de Geef me de 5 Basis cursus duidelijk zichtbaar, zowel in interactie als in ervaren opvoedbelasting. In groepsvergelijkingen worden effecten vaak sterker naarmate de groep groter wordt. Door niet alleen naar de groepsgemiddelden te kijken, maar juist ook naar de individuele koppels, kan worden geconcludeerd dat alle gezinnen die meegedaan hebben aan dit onderzoek waarvan de ouders de Geef me de 5 Basis cursus gevolgd hebben, profiteren van de effecten van de oudercursus. Bij groepsgemiddelden is het mogelijk dat er mensen wel en niet profiteren van de cursus. Individuele koppels met zichzelf vergelijken over de tijd, leidt dus tot meer informatie over de ‘individuele effectiviteit’ van de cursus. De effecten van de oudercursus zijn hiermee zowel op groepsniveau als op individueel niveau heel sterk gebleken.

De vragenlijsten gaven een duidelijk effect aan met betrekking tot minder opvoedbelasting. Dit is een direct effect van het begrijpen van het autisme en hoe dit het kind in het dagelijks functioneren hindert. Door deze kennis zijn ouders in staat om het kind meer tijd te geven, het kind duidelijkere informatie te geven en minder snel geïrriteerd te zijn als het allemaal niet gaat zoals gewenst. Hierdoor staan ouders ook meer open voor de dingen die wel goed gaan bij het kind wat leidt tot meer positieve ervaringen in het opvoeden. Door het begrip van de ouder krijgt het kind meer rust. De stress neemt af omdat de ouder het kind beter begrijpt en de ouder sneller kan handelen als deze ziet dat het kind iets nodig heeft (extra informatie of juist minder informatie). De ouder krijgt door de positieve ervaringen meer zelfvertrouwen in de opvoedkwaliteiten van zichzelf, wat leidt tot minder stress bij de ouder.

Uit het onderzoek blijkt dat de Geef me de 5 Basis cursus leidt tot een betere kwaliteit van ouder-kindinteracties, meer positieve opvoed-ervaringen bij de ouders en minder gezondheidsklachten.

Verminderde stress bij de ouder leidt weer tot het nog beter kunnen herkennen van de signalen van het kind, waardoor de stress bij het kind nog verder afneemt. De rust die hierdoor ontstaat in het gezin leidt tot vermindering van gezondheidsklachten bij de ouder en minder probleemgedrag bij het kind.

Uit onderzoek blijkt dat veel ouders van kinderen met autisme zoveel gezondheidsklachten ervaren vanwege de opvoedstress dat er veel maatschappelijke participatie verloren gaat. Vermindering van de stress kan uiteindelijk leiden tot betere maatschappelijke participatie van de ouders.

Omdat er bij een vragenlijstenonderzoek een risico bestaat van 'sociale wenselijkheid' bij het invullen van de vragenlijsten, is er in dit onderzoek ook gekozen om gedragsobservaties te doen. Sociale wenselijkheid is in gedrag minder vol te houden en daarnaast betreft het onderzoek interacties. Als een ouder zich 'beter voor zou doen' dan waar in het dagelijks leven sprake van is, is dat terug te zien in de interactie omdat het kind hier dan anders op reageert.

Er is gekozen voor gedragsobservaties met betrekking tot de sensitiviteit van ouders voor het autisme van het kind. Om dit te kunnen doen, is er gebruik gemaakt van de betrouwbare EAS. Hiermee kan de kwaliteit van de interactie worden gecodeerd, zowel vanuit het perspectief van de ouder als vanuit het perspectief van het kind. De EAS werd gecodeerd door codeurs die niet wisten welk van de huisbezoeken ze codeerden; voormeting of nameting. Dit is gedaan om de 'sociale wenselijkheid' van de onderzoekers te vermijden.

Uit de gedragsobservaties bleek dat er een duidelijke verbetering te zien is in de kwaliteit van de interacties na het volgen van de oudercursus. Zoals verwacht, loopt de verandering in gedrag van de kinderen iets achter op de veranderingen in gedrag van de ouders. Uit onderzoek blijkt dat kinderen pas veranderingen in gedrag laten zien als de ouders langere tijd een stabiele verandering in gedrag vertonen. De oudercursus was een kortdurende interventie wat betekent dat de nameting al snel plaatsvond nadat de ouders de cursus hadden gevolgd en het geleerde toepasten in het gezin.

De Geef me de 5 Basis cursus preventief inzetten kan leiden tot lagere (zorg)kosten en betere maatschappelijke participatie van het gezin.

Er is een sterke verbetering zichtbaar in de kwaliteit van interacties vanuit de ouders. De verbetering in de interactiekwaliteit vanuit het kind is minder sterk, omdat het kind nog weinig tijd gekregen heeft om zich aan te passen aan de veranderingen in gedrag van de ouder. Toch is er al een verbetering waar te nemen in deze korte periode. Dit betekent dat als de ouders het geleerde in de praktijk blijven toepassen, ook de kwaliteit in interactie vanuit het kind sterk zal verbeteren.

Er kan dus geconcludeerd worden dat de Geef me de 5 Basis cursus een duidelijk positief effect heeft op gezinnen met een kind met autisme. De effecten zijn zowel zichtbaar in vermindering van de ervaren opvoedbelasting bij ouders als in de toenemende kwaliteit van interacties tussen ouder en kind.

De Geef me de 5 Basis cursus preventief geven aan gezinnen met een kind met autisme zou kunnen leiden tot minder stress bij de ouders, minder gedragsproblemen bij het kind en uiteindelijk betere maatschappelijke participatie van het hele gezin.

Het wetenschappelijk onderzoek naar de effectiviteit van de Geef me de 5 Basis cursus is uitgevoerd door Dr. F. Naber van de Erasmus Universiteit in opdracht van *Geef me de 5*.

Opmerkingen en of vragen met betrekking tot dit onderzoek kunnen worden gemaïld naar Dr. F. Naber (naber@essb.eur.nl).